

Kriminologiska institutionen

Våldtäkt mot barn

Perspektiven bakom
2005 års sexualbrottsreform

Examensarbete 15 hp

Kriminologi
Kriminologi III (30 hp)
Höstterminen 2011
Åsa Kroon

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv undersöka hur lagförändringarna i 2005 års sexualbrottsreform motiveras genom en tematisk kvalitativ innehållsanalys. De frågeställningar som undersöks är vilka förändringar de nya sexualbrottsrubriceringarna innebär för barn och vilka är de olika perspektiv utifrån vilka dessa förändringar kom till stånd?

Studiens bakgrund visar att barn och kvinnor har följts åt genom historien avseende makt, vilket har inneburit att desto större frihet och jämlikhet kvinnor har fått, desto mer har barns utsatthet uppmärksammats och deras rättsliga ställning stärkts. Analysen visade att förändringarna i sexualbrottsrubriceringen till stor del kan förklaras av att lagstiftarna har ett brottsofferperspektiv med barnet i fokus, där man även ser barnet som väsensskilda från vuxna utifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv samt att man förklarar de bakomliggande orsakerna till sexuella övergrepp mot barn (och kvinnor) utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv där de ojämna maktförhållandena mellan offer och förövare anses vara en bidragande orsak.

När det gäller vilka förändringar den nya lagstiftningen gällande sexualbrott mot barn resulterat i visar studien att den i praktiken innebar att man för första gången i modern tid definierar ett våldtäktsbrott utan något ”våldsrekvisit”. Det vill säga att det inte krävs att någon form av våld, hot eller tvång måste ha utövats mot barnet för att gärningen skall bedömas som våldtäkt. Barnet behöver inte heller ha försatts eller annars befinna sig i ett hjälplöst tillstånd. Vidare avser den nya brottsrubriceringen inte bara de fall där gärningspersonen aktivt har initierat den sexuella handlingen utan även sådana fall där barnet självt tagit initiativ till den. Principiellt ska således alla samlag med barn under 15 år och andra sexuella handlingar som är jämförliga med samlag bedömas som våldtäkt mot barn, oavsett gärningspersonens tillvägagångssätt (BRÅ, 2011:6, s.32).

Sökord: sexuella övergrepp mot barn, barn som brottsoffer, socialkonstruktionism, sexualbrottsreform.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1 Syfte	8
1.2 Avgränsning	8
2. Barn och barns rättsliga förutsättningar	9
2.1 Definition av barn	9
2.2 Sexuellt självbestämmande.....	9
2.3 Barnkonventionen.....	9
2.5 Barnperspektiv	10
2.6 Aktuell lagstiftning	10
2.7 Prevalens och mörkertal	13
3. En historisk tillbakablick – forskning och förändringar.....	15
3.1 Sexualbrott mot barn genom historien	15
3.2 Barn och kvinnor följs åt.....	18
3.3 Våldtäktsbrottet	19
3.4 Barn i rätten	19
4. Teoretisk utgångspunkt	20
4.1. Socialkonstruktion.....	21
5. Metod	22
5.1 Material och urval.....	22
5.2 Tematisk innehållsanalys	22
5.3 Alternativa metoder.....	23
5.4 Analysarbete.....	24
5.3 Validitet och reliabilitet	25
5.4 Min roll.....	26
5.4 Etiska ställningstaganden	26
6. Resultat.....	26
7. Analys och avslutande diskussion.....	30
7.2 Framtida forskning.....	32
Litteraturlista	34
Bilaga 1. FN:s konvention om barnets rättigheter.....	38

förvånande, men i min yrkesroll som en företrädare för samhället vill jag försöka förstå vilka perspektiv och intentioner som döljer sig bakom lagstiftningen.

1.1 Syfte

Lagstiftningen avseende sexualbrott mot barn har förändrats på olika sätt genom tiderna och handlingar som tidigare inte rubricerats som våldtäkt gör det numera, nya brottsrubriceringar har tillkommit och straffsatserna har förändrats. Syftet med denna studie är att utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv undersöka hur lagförändringarna i 2005 års sexualbrottsreform motiveras genom en tematisk kvalitativ innehållsanalys med en hermeneutisk ansats.

För att uppnå syftet med undersökning har jag valt att fokusera på följande frågeställningar:

- Vilka förändringar innebär de nya sexualbrottsrubriceringarna för barn?
- Vilka är de olika perspektiv utifrån vilka dessa förändringar kom till stånd?

1.2 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa min undersökning till i första hand BrB kap 6 § 4-6 som behandlar våldtäkt, sexuellt utnyttjande av barn samt sexuella övergrepp mot barn. Detta utifrån att dessa paragrafer väsentligen förändrades i samband med 2005 års sexualbrottsreform och rör barn under 18 år som utsätts för brottsliga sexuella handlingar. Anledningen till att jag valde just brott av sexuell karaktär och inte andra brott där barn kan ses som offer är för att jag utifrån min yrkesroll har ett intresse just för sexualbrott och sexualbrottslagstiftning. En annan avgränsning jag har gjort är att jag endast använt mig av offentligt tryck, och specifikt den proposition som låg till grund för lagförändringarna (Prop.2004/05:45), som grundstomme för min innehållsanalys av hur förändringarna avseende BrB kap 6 § 4-6 kommit till stånd. Anledningen till denna avgränsning var att ett större analysmaterial inte var lämpat ur ett tids- och utrymmesperspektiv för den här undersökningens ramar.

2. Barn och barns rättsliga förutsättningar

2.1 Definition av barn

Enligt barnkonventionen (se Bilaga 1) definieras barn som varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet. Brottsbalkens definition av barn utgår däremot ifrån en 15-årsgräns. Straffbarhetsåldern är 15 år, man är processbehörig i brottmål från 15år; sexuellt umgänge med barn, sexuellt ofredande, egenmäktighet med barn m.fl. bestämmelser avser endast barn under 15 år. Straffbarhetsåldern 15 år infördes 1902. Detta synsätt återspeglas också i brottsstatistiken, där man kan urskilja brott begångna mot barn under 15 år, medan gruppen 15-18 år inte särredovisas. Ett sexualbrott begånget mot en 16-åring redovisas således inte som ett brott mot barn (SOU 1997:116, s.56).

2.2 Sexuellt självbestämmande

Åldersgränsen i Sverige för den sexuella självbestämmanderätten är 15 år och har så varit sedan 1864 för flickor och 1937 för pojkar. När det gäller barn under 15 år är den sexuella självbestämmanderätten utan betydelse. Barn under 15 år har behov av ett absolut skydd mot sexuella handlingar. Även barn i åldern 15–18 år har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd mot vissa sexuella handlingar, trots att de uppnått åldern för sexuellt självbestämmande. För såväl barn som vuxna är det skyddet för den personliga och sexuella integriteten som är det primära skyddsintresset bakom lagstiftningen (Prop. 2004/05:45, s.22).

2.3 Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Den innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn och är ett rättsligt bindande internationellt avtal för de länder som anslutit sig. De har alla åtagit sig att göra sitt yttersta för att barns rättigheter ska respekteras (Unicef, 2011-12-13).

Konventionen i sig innehåller fyra grundläggande principer som skall vara styrande för tolkningen av övriga artiklar, men som också har en självständig betydelse. Det är principen om icke-diskriminering, principen om barnets bästa, rätten till liv och utveckling samt rätten att få komma till tals och bli respekterad. Konventionen består av sammanlagt av 54 artiklar av vilka 41 artiklar fastslår vilka rättigheter varje barn har. Enligt artikel 34 skall barnet skyddas mot alla

former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Staterna skall för detta ändamål särskilt vidta alla lämpliga åtgärder, såväl nationellt som internationellt, för att förhindra att barn tvingas till "olagliga" sexuella handlingar eller utnyttjas i prostitution eller pornografi (Prop. 2005/06:68, s.7).

Sverige anslöt sig till barnkonventionen 1990 och den aktuella lagstiftningen gällande sexualbrott mot barn i Sverige bygger på barnkonventionen (se Bilaga 1 för kapitlen i barnkonventionen).

2.5 Barnperspektiv

I SOU 2001:72 (s.92) beskrivs barnperspektiv som ett relativt begrepp som betyder olika saker för olika människor. Begreppets innebörd förändras också över tid i takt med att ny kunskap kring barn och barns livsvillkor växer fram och värderingarna i samhället blir annorlunda. I ett försök att definiera begreppet barnperspektiv utgår man i SOU 2001:72 (s.92-99) från flera olika dimensioner;

- *Det vuxna barnperspektivet:* Vuxna kan aldrig riktigt se verkligheten utifrån ett barns perspektiv, därför finns det slags barnperspektiv som kan kallas det "vuxna barnperspektivet", dvs. vuxnas syn på och värderingar kring barn och barndomen.
- *Samhällets barnperspektiv:* I varje samhälle finns också ett kollektivt barnperspektiv, som kan kallas det "samhälleliga barnperspektivet". Detta barnperspektiv grundar sig på ett samhälles, företrädesvis de vuxnas, samlade värderingar, kultur och synsätt om barns och ungas rättigheter och behov. Lagstiftningen är kanske det område som tydligast ger en bild av det kollektiva barnperspektiv som råder i en viss tidsperiod.
- *Barnets eget barnperspektiv:* Varje enskilt barn har sitt eget perspektiv. Konkret handlar det om hur omvärlden ser ut ur just det barnets synvinkel, vad just det barnet ser, hör, upplever och känner i en viss given situation. Detta perspektiv förändras i takt med barnets utveckling och påverkas av förändringarna i barnets omgivning.

2.6 Aktuell lagstiftning

Jag kommer i detta avsnitt att beskriva hur den aktuella lagstiftningen ser ut och vad som avses med den, dvs. vilka handlingar och vilken kontext är viktig för varje paragraf. Detta utifrån att det tidigare inte fanns specifika lagparagrafer som hanterade sexualbrott mot barn, utan den då rådande lagstiftningen applicerades istället på barn. Ett problem som då uppstod var exempelvis

huruvida ett barn kan tvingas och vilken betydelse det i så fall skulle ha att ett äldre eller mer moget barn säger sig delta frivilligt (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:26)

I 2005 års lag införde lagstiftaren ett antal straffbestämmelser specifikt för att ytterligare förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas i sexuella sammanhang. Syftet har varit att klargöra att barn inte kan samtycka till sexuella handlingar (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:26). Bland annat ersattes bestämmelsen om *sexuellt utnyttjande av underårig* (BrB 6 kap. 4§) med en andra våldtäktsparagraf under rubriceringen *Våldtäkt mot barn* (BRÅ, 2011:6, s.31):

4 § Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år. Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen skall svara på grund av en myndighets beslut.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. (SFS 2005:90).

Till skillnad mot det som gäller enligt 1 § som rör våldtäkt mot äldre offer krävs i 4 § första stycket inte något våld eller hot, och inte heller att offret tvingats genom sådant. Har det förekommit hot och våld kan det dock betyda att brottet kan bedömas som grovt. Våldtäkt är alltid begånget när en person haft samlag eller en jämförlig handling med ett barn som inte fyllt 15 år, oavsett hur det har gått till och detta gäller även om offret tagit initiativet (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:27) Det är inte i lagtexten definierat vad som avses med begreppet *samlag* eller *sexuell handling*, utan det avgörande för om andra handlingar är sexuella är om de haft en påtaglig sexuell prägel samt varit ägnade att tydligt kränka offrets sexuella integritet (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:8).

I andra stycket avser kriminaliseringen den som genomför de nämnda handlingarna med ett barn som har fyllt 15 men inte 18 och som är avkomling till gärningsmannen, dvs. barn, barnbarn osv. oavsett om barnet står under föräldrarnas, mor- eller farföräldrarnas etc. vårdnad eller fostran. Endast biologiskt släktskap omfattas (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:27-28).

I tredje stycket upptas grova fall och som exempel är att övergreppet varit förenat med långvarigt frihetsberövande, sadistiska inslag eller grovt förnedrande handlingar. Till grov våldtäkt har även HIV-smittad man utan användande av skyddsmedel dömts. Våldtäktsbrott blir i regel bedömda som grova när offret utsatts för flera övergrepp i ett sammanhang av olika personer var för sig och i en följd (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:14-15). Bland omständigheter som kan föranleda att brottet bedöms som grovt kan nämnas den att en vårdnadshavare eller den som har en del i den underåriges fostran har utnyttjat denne sexuellt vid upprepade tillfällen (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:29).

5 § Är ett brott som avses i 4 § första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre allvarligt, döms för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst fyra år. (SFS 2005:90).

Vid bedömning av om en gärning som utgör våldtäkt mot barn, enligt 4 § första eller andra stycket, skall anses var mindre allvarlig och i stället rubriceras sexuellt utnyttjande av barn, skall hänsyn tas till samtliga omständigheter som förelåg vid brottets begående. I propositionen har angivits att två barn, varav den ena personen är strax under 15 år, och den andra är äldre, frivilligt har samlag med varandra, där då denna paragraf är tillämplig (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:31)

6 § Den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§ med ett barn under femton år, eller med ett barn som fyllt femton men inte arton år och som gärningsmannen står i ett sådant förhållande till som avses i 4 § andra stycket, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. (SFS 2005:90).

Som en del av det utökade skyddet för barn infördes brottet sexuellt övergrepp mot barn och bestämmelsen är uttryckligen subsidiär till våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn och tillämpas för gärningar som är mindre straffvärda än dem som straffbelagts i 4-5 §§. Den sexuella handlingen är i 6 § inte sådan att den är ett samlag eller jämförlig med ett sådant (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007:6:33).

I samband med de ovan nämnda lagförändringarna förlängde man även preskriptionstiden för sexualbrott mot barn till att tiden bör räknas från det att barnet har fyllt eller skulle ha fyllt 18 år. Detta för att säkerställa att regelsystemet utformas i linje med FN:s barnkonvention. Enligt barnkonventionens första artikel är ”varje människa under 18 år att anse som ett barn om inte personen blivit myndig tidigare enligt den lag som gäller för personen (se Bilaga 1).” De stater som har ratificerat barnkonventionen har tagit på sig ett ansvar att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp enligt art. 34 och där förlängningen av 2005 års sexualbrottsreform gjorde att det framstod som angeläget att även barn i åldersgruppen 15–18 år skall ges det skydd som de särskilda preskriptionstiderna innebär (Prop. 2004/05:45 s.121.).

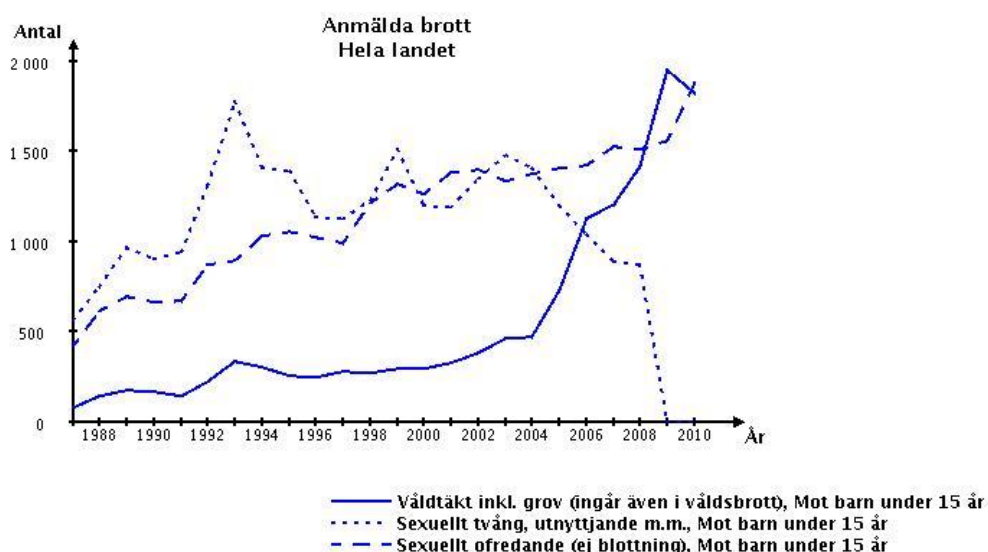
2.7 Prevalens och mörkertal

Statistik kan ses som ett sätt att visa på förekomsten av något, exempelvis brott. Brottstatistik ligger till grund för hur bland andra stat och polis fördelar resurser för att bekämpa brottslighet. Den officiella kriminalstatistiken beskriver den brottslighet som kommer till myndigheternas kännedom (BRÅ 2011:11 s. 8). Som ett led i att visa hur barns rättsliga förutsättningar ser ut idag kan det därför vara av vikt att se hur vanligt förekommande den sexuella brottsligheten mot barn är och jag kommer därför nedan att beskriva statistik gällande olika sexualbrott mot barn. Jag kommer även att beskriva mörkertal för att ytterligare visa på hur många barn och ungdomar som utsätts för sexualbrott varje år.

Våldtäkt/grov våldtäkt mot barn under 15 år redovisas sedan länge som en egen underkategori i statistiken, och sedan år 1987 särredovisas även sexuellt utnyttjande av barn inom nära relationer (oftast inom familjen) respektive inom övriga relationer samt så kallat annat sexuellt ofredande mot barn. Mellan åren 1975 och 1986 fluktuerade antalet anmälda våldtäkter och grova våldtäkter mot person under 15 år mellan 60 och drygt 100 per år. Därefter, fram till 2004, ökade antalet successivt till närmare 500 brott. Efter lagändringen 2005 och utvidgningen av

våldtäktsbegreppet har antalet anmälda brott ökat markant till cirka 1 200 år 2007. Sedan år 1987 har det också skett en successiv ökning av anmälda brott för kategorierna sexuellt ofredande annat än blottning mot barn under 15 år från drygt 400 till cirka 1 500 brott (BRÅ, 2008:23, s.172). Priebe och Svedin (2009:26) visar i sin undersökning att mellan 22,7% (pojkar) och 64,8% (flickor) uppgav att de utsatts för någon form av sexuella övergrepp som barn. Denna undersökning tar dock inte upp anmälningsbenägenheten, varför det inte går att säga något om mörkertalet för sexualbrott mot barn utifrån Priebe och Svedins undersökning.

Bild 1. Antalet anmälda sexualbrott i hela landet mot barn under 15 år från 1987-2010 (BRÅ, 2011-12-13).

Med statistiken ovan i åtanke är det rimligt att även belysa sexualbrott mot barn och mörkertal, dvs. brott som inte anmäls. Martens och Hradilova Selin (BRÅ 2008:23, s.161) beskriver att mörkertalet troligen varierar för olika typer av sexualbrott där grova brott anmäls i högre grad än lindrigare brott, och brott där gärningspersonen är helt obekant för offret anmäls i högre grad än brott där gärningspersonen är någon närstående. Brott som begås på allmän plats anmäls i högre grad än brott som begås i den privata sfären. Detta innebär att grova brott med obekanta gärningspersoner är överrepresenterade i statistiken jämfört med mindre grova brott där gärningspersonerna är bekanta med offren. Martens och Hradilova Selin skriver vidare att när det gäller sexualbrott mot barn styrs anmälningsförmågan av i hur hög grad barn kan berätta vad de

blivit utsatta för, i vilken mån de blir trodda och i vilken utsträckning de personer som får barnets förtroende beslutar att polisanmäla händelsen.

Undersökningar visar att anmälningfrekvensen för sexualbrott ligger på 13 % (BRÅ 2008:12, s.29) för en population mellan 16 och 79 år, men man skriver även i denna rapport att det viktigt att konstatera att frågan om anmälningbenägenheten avseende våld och sexualbrott i nära relationer är mycket svår att undersöka och att varken kriminalstatistiken eller offerundersökningar kan ge en rättvisande bild av den verkliga situationen (ibid. s. 7).

3. En historisk tillbakablick – forskning och förändringar

När det gäller synen på barn som brottsoffer i ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, finns det en ansevärd mängd tidigare forskning kring detta ämne liksom det finns forskning som tar upp barn i juridiska sammanhang. Men för att göra en historisk tillbakablick behöver även de statliga initiativen i form av bland annat utredningar och lagändringar som skett belysas. Dessa är inte att betrakta som forskning, dock är de en del av barns rättsliga utveckling genom tiderna. Jag kommer också att ta upp tidigare forskning som belyser ett barnperspektiv inom lagstiftningen, men även forskning som berör kvinnors perspektiv då dessa bägge offerkategorier, som vi kommer att se, till viss del följs åt genom historien samt forskning avseende utvecklingen av lagstiftningen gällande sexualbrott. Det som beskrivs nedan kan ses som bakgrund till de perspektiv som ligger bakom 2005 års sexualbrottsreform och hur de vuxit fram över tid.

3.1 Sexualbrott mot barn genom historien

Sexuella övergrepp är ett relativt nytt begrepp som idag används för att beskriva sexuella handlingar mellan vuxna och barn och som är mer omfattande än begreppet incest som beskriver sexuella handlingar mellan personer som är förenade med blodsband (Svedin & Banck, 2002:17). Incestförbudet definieras i varje tid och kultur efter gällande värderingar och därför förändras incestförbudets omfattning och grund kontinuerligt över tid. Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg (2009:59) menar att man med incest idag avser ”sexuellt umgänge mellan verkligt närstående personer och dagens svenska incestförbud vilar på moderna vetenskapliga rön om arvsbiologi och på psykologiska föreställningar om sunda familjerelationer. Förbudet inskränker sig till relationer som allmänt uppfattas som onaturliga: sexuellt umgänge med egen avkomling (barn och barnbarn) och mellan helsyskon”.

Sexualbrott mot barn och särskilt sina egna barn har genom tiderna straffats betydligt strängare än de gör idag. I Sverige införde vi under medeltiden dödsstraff för incest, i svensk lagstiftning kallad ”blodsskam”, vilket gällde både offer och förövare. De stora anledningarna till detta var att man såg allvarligt på att sådana sexuella relationer kunde leda till inavel samt att det ansågs vara ett brott mot kyrkan. Det sistnämnda påverkade lagstiftningen på så sätt att bägge parter ansågs skyldiga och därför kunde bägge parter dömas. (Svedin & Banck, 2002:17). Ju närmare släktskap desto strängare blev straffet och dödsstraffet föreskrevs vid sexuellt umgänge mellan förälder och barn, styvförälder och styvbarn, mellan svärförälder och svärson eller svärdotter, mellan helsyskon och mellan halvsyskon och med syskonbarn. (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2009:63). Dödsstraffet kvarstod för offer fram till 1700-talet och för förövare fram till 1864 när en ny modernare strafflagstiftning tillkom (Svedin & Banck, 2002:17). Synen som präglade reformeringen av lagstiftningen handlade nu mindre om Guds hämnd och vrede och mer om föräldrarnas heliga plikter mot barnen och samhället, att inte förstöra barnet (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2009:68).

1930 tillsattes en utredning i syfte att undersöka behovet av en eventuell lagändring gällande blodskambrott. Fram till dess hade även brottsoffret straffats om han eller hon uppnått straffmyndig ålder. I den så kallade ”incestutredningen” (SOU 1935:68) var förövarna i fokus medan brottsoffren nästan inte alls uppmärksammades och det fortsatte vara möjligt att straffa brottsoffret fram till 1937 då en ny lagstiftning trädde i kraft. I denna blev brottsoffret straffriförklarad om hon eller han var under 18 år då brottet skett eller inletts. Dessutom höjde man gränsen för otukt med minderårig från 12 till 15 år (Svedin & Banck, 2002:18). Man avkriminaliserade även en viss del av incestbrotten och denna avkriminalisering gällde incest begånget med syskonbarn och vid sexuellt umgänge mellan besvägrade personer, samt vid sexuellt umgänge med någon från vilkens syskon den andre härstammade (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2009:69).

I den moderna brottsbalken (1962:700) ökade skyddet för offret genom lagstiftarens formulering ”att bereda straffrättsligt skydd för barn och ungdom mot sexuella kränkningar samt i övrigt värna om individens integritet i sexuellt hänseende (Svedin & Banck, 2002:18).

1984 ändrades lagstiftningen åter och kom att ge ett ökat skydd för barn och ungdomar mot sexuella övergrepp och baserade sig på tre principer hänseende (Svedin & Banck, 2002:19);

1. Att straffa alla former av sexuella handlingar inom familjen som riktas mot barn och ungdomar.
2. Att även straffa handlingar med sexuell innebörd som sker utanför familjen och riktas mot barn.
3. Att sexuellt umgänge mellan ungdomar skulle straffas när det sexuella umgänget sker i situationer där det finns risk för att det kan innebära ett övergrepp.

1992 genomfördes flera lagändringar som skulle stärka skyddet för barn och ungdomar mot sexuellt utnyttjande. I bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt utnyttjande av underårig angavs att offrets låga ålder var en omständighet som skulle medföra att brottet rubricerades som grovt. Även 1995 ändrades lagen för att ytterligare stärka skyddet för barn och ungdomar mot sexuellt utnyttjande. Bland annat förändrades preskriptionstiden för sexualbrott mot barn (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2009:84).

I början och mitten av 1990-talet uppmärksammades förekomsten av barnpornografi och att det bakom varje barnpornografisk produktion låg en sexuell kränkning av ett barn. Detta resulterade i en Barnpornografiutredningen (SOU: 1997:29) och att innehav av barnpornografi kriminaliserades 1999.

För att en gärning straffrättsligt skulle räknas som våldtäkt i mitten på 1990-talet krävdes att två omständigheter hade förekommit vid brotts handlingen (BRÅ 2011:6, s.26);

- För det första skulle gärningspersonen ha utsatt offret för antingen ”samlag” eller ”därmed jämförligt sexuellt umgänge”, vilket i praktiken innebar antingen analt och oralt samlag.
- För det andra skulle handlingen antingen ha skett under tvång, i form av hot eller våld, eller genom att gärningspersonen hade försatt offret i vanmakt mot dennas vilje, exempelvis genom alkohol eller droger.

1998 tillsattes en kommitté, den så kallade Sexualbrottskommittén, efter att rapporter började komma om sexturism och en ökad kommersiell sexuell exploatering av barn och ungdomar och att ett flertal allvarliga sexuella övergrepp uppmärksammades i massmedia och frågan om våldtäktsbegreppets tillämplighet när det gäller mindre barn. Kommitténs förslag (SOU 2001:14) innebär att barn och ungdomars ställning skulle stärkas ytterligare och att de för första gången tydligt skulle synliggöras genom att nya paragrafer för sexualbrott mot barn föreslogs bli införda i brottsbalken hänseende (Svedin & Banck, 2002:20). Vidare förslög kommittén en ny bestämmelse kallad ”våldtäkt mot barn”, utan krav på tvång vilket tidigare krävts vid begreppet våldtäkt. (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2009:86).

Sexuallagstiftningen har som synes varit föremål för praktiskt taget ständig översyn och omarbetning under de senaste 30 åren. Utredningarna har avlöst varandra: Sexualbrottsutredningen 1971-1976, Sexualbrottskommittén 1977-1982, Kvinnovåldskommissionen 1993-1995 och Sexualbrottskommittén 1998-2001 (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2009:87).

Enligt Lindstedt Cronberg (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österlöv, 2009:87) är sexualbrottslagsstiftningen ständigt föremål för diskussion och debatt och hon menar att det finns en utveckling som kontinuerligt gått i skärpande riktning under de senaste decennierna i takt med att offerperspektivet tydliggjorts.

3.2 Barn och kvinnor följs åt

Vid en historisk genomgång av sexualbrottets historia blir det tydligt att barns rättigheter ökar när kvinnors rättigheter och jämställdhet ökar. Både barn och kvinnor betraktades under lång tid som ägodelar till män, först sin far och sedan sin make. När kvinnans frigörelse tar fart under 60- och 70-talen uppmärksammas även barnens underlägsna ställning och sexualbrott mot barn som tidigare ansågs sällsynt blev en angelägenhet för den breda massan (Bergenlöv, 2009:11-12).

Att barn och kvinnors rättsliga roll har kommit att följas åt beror enligt Sutorius & Kaldal (2003:190) på att barnet endast betraktades som en del av familjen, som ett ansvar för mannen i ekonomiskt avseende och som ett bihang till kvinnan när det gällde frågor om vård och omsorg. I takt med att kvinnors samhällsinflytande har ökat, har även barn och kvinnor fått ett ökat rättsligt

tillgodoseende. Detta kan man bland annat se i FN:s barnkonvention där utgångspunkten i barnperspektivet är respekten för barnets fulla människovärde och integritet samt barndomens egenvärde. Barn är inte bihang till föräldrarna eller passiva mottagare av föräldrapåverkan. (Prop. 1996/97:124 s.10).

3.3 Våldtäktsbrottet

Petter Asp (2010:73) menar att utvecklingen avseende våldtäktsbrottet entydigt har gått i en riktning och att det sedan brottsbalkens ikraftträdande utvidgats och kommit att omfatta fler gärningar både vad gäller våld, tvång och utnyttjande av omständigheter och vad gäller den sexuella handlingen. Han menar att i vissa avseenden har reformerna inneburit att ett påtagligt strängare synsätt har anlagts.

3.4 Barn i rätten

Att kvinnor och barn har gått från objekt till subjekt i rättsliga sammanhang har i sin tur lett till att brottsofferperspektivet utvecklats och integrerats (Sutorius & Kaldal, 2003:190). Barnets ställning i lagstiftningen har kontinuerligt stärkts under 1900-talet, liksom synen på barn har förändrats och lagstiftningen har därför reformerats som en följd av detta. Att barn har fått egna rättigheter bygger på en förbättrad kunskap om barn med respekt för barns integritet och utvecklingsbehov (SOU 2001:72, s.100).

Kaldal, Diesen, Beije & Diesen skriver i Barnahusetredningen (2010:20) att principen om barnets bästa inte är implementerad i vare sig brottsbalken eller rättegångsbalken, men att Sveriges ratificering av barnkonventionen innebär ett åtagande att tolka svensk rätt i barnkonventionsvänlig anda. Straffrättens krav på legalitet begränsar emellertid utrymmet för barnets bästa när det aktualiseras i brottmål. Det går att åklagare och domstol därför inte kan åtala eller döma någon med hänvisning till principen om barnets bästa eller sätta beviskravet lägre med hänvisning till principen. Inte heller kan en förundersökning läggas ned med hänvisning till barnets bästa om det följer av en annan regel att det föreligger åtalsplikt.

Kaldal, Diesen, Beije & Diesen (ibid.) menar att kravet på att tolka svensk rätt i barnkonventionsvänlig anda emellertid medför ett krav på att barnets behov sätts i centrum under en brottsutredning eller ges betydelse i polisens arbete generellt. Det innebär att polis och

åklagare är skyldiga att anpassa en polisiär utredning till barnets behov så länge straffprocessens primära funktioner kan upprätthållas. Med detta avser Kaldal, Diesen, Beije & Diesen att:

På ett övergripande plan kan de resurser och prioriteringar som polis och åklagare gör i sin verksamhet bedrivas utifrån principen om barnets bästa och en medvetenhet och ett metodiskt tillvägagångssätt bidra till att barnanpassa arbetet. Barnets bästa kan därför avgöra när, var och hur ett barn ska förhöras i en förundersökning, hur barn och unga som befinner sig på en brottsplats bemöts, hur polisen hanterar sin skyldighet att anmäla till socialtjänsten och hur rättsväsendet samverkar med andra myndigheter och organisationer. Ett led i att anpassa straffprocessen till barnets bästa är lagen om särskild företrädare för barn. I förarbetena till lagen beskrivs att syftet bakom införandet är att förbättra förutsättningarna för att utreda brott mot barn och därigenom tillvarata barnets bästa.

Sutorius & Kaldal (2003:187) menar dock att när den ena parten är ett barn i en rättegång, uppstår ofta svåra bevisvärderingsproblem. De menar även att rådande rättssystemet inte är anpassat för barn eller till deras bristande förmåga att förmedla sina erfarenheter, vilket gör att de har svårt att få sina rättigheter tillgodosedda i en rättegångsprocess. Även Barnombudsmannen (BR 2006:02:17) instämmer gällande rättsväsendets svårigheter att utreda sexualbrott mot barn eftersom rättsväsendet i första hand utgår från en ”vuxennorm” och generellt är anpassat efter vuxnas förutsättningar och behov.

4. Teoretisk utgångspunkt

Mitt syfte med denna studie är att utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv undersöka hur lagförändringarna i 2005 års sexualbrottsreform motiveras genom en tematisk kvalitativ innehållsanalys med en hermeneutisk ansats. Jag har valt att ha en kvalitativ metod för att på bästa sätt kunna uppnå syftet med undersökning och för att kunna besvara de frågeställningar jag angett. Eftersom min undersökning inte ämnar att ha en teorigererande ansats har resultatet en deskriptiv karaktär.

Jag har valt att ha ett socialkonstruktionistiskt perspektiv på denna undersökning, eftersom sexualbrott så tydligt handlar om maktförhållande mellan olika grupper, dvs. mellan kvinnor och män, mellan män och barn, mellan kvinnor och barn och mellan vuxna och barn. Sexualbrott mot barn är på intet sätt endast en kategori där män är förövare, även kvinnor förgriper sig sexuellt på barn, men sett till hur stor del av dessa brott som män står för, kommer de vida att överstiga det antal sexualbrott som kvinnor står för.

Den hermeneutiska ansatsen föll sig naturligt då hermeneutiken studerar tolkning av texter. Den hermeneutiska tolkningens syfte är att vinna en giltig och gemensam förståelse av en texts mening. Den klassiska hermeneutikens ämne var litterära, religiös och rättsliga texter, men begreppet "text" har sedan utvidgats till att omfatta även diskurser och handlingar (Kvale, 1997:49) I hermeneutiken talar man om den hermeneutiska cirkeln som innebär att förståelsen av en text sker genom en process i vilken de enskilda delarnas mening bestäms av textens helhetliga mening, sådan det föregrips. Den närmare bestämningen av de enskilda delarnas mening kan så småningom förändra den ursprungligen föregripna meningen hos helheten, som återigen kan komma att förändra meningen hos de enskilda delarna och så vidare. Detta gör att en sådan hermeneutisk texttolkning i princip är en oändlig process, men att den i praktiken upphör när man har kommit fram till en "rimlig mening, en giltig enhetlig mening, fri från inre motsägelser" (Kvale, 1997:50)

Nedan redogör jag för den socialkonstruktionistiska teori som ligger till grund för min analys.

4.1. Socialkonstruktion

Ett socialkonstruktionistiskt perspektiv utgår enligt Börjesson (2003:53) från att förståelsen av ett fenomen eller ett ting är beroende av språket och hur vi genom språket uttrycker, tolkar och därigenom även formar omvärlden. Dock är det enligt Winther Jörgensen & Phillips (2000:12) så att eftersom hur vi använder språket inte är konstant över tid, är därför även vår förståelse av omvärlden beroende av vilken tidskontext vi befinner oss i. Hur vi skapar grupper och identiteter är därför beroende av historien samt hur historien beskrivs och förstås. Världen kan inte studeras som något objektivt och observerbart fenomen, utan betraktas och beskrivas ur olika perspektiv: "Vår kunskap om världen kan inte omedelbart betraktas som en objektiv sanning. Verkligheten är bara tillgänglig genom våra kategorier – och vår kunskap och våra världsbilder är inte spegelbilder av verkligheten därute utan en produkt av vårt sätt att kategorisera den" (Winter Jörgensen & Philips, 2000:11).

Enligt ett socialkonstruktionistiskt perspektiv leder således sociala förändringar även till en förändring av tidigare grupper och identiteter, då de är skapade i relation till kontexten och därmed inte är vare sig konstanta eller absoluta (Börjesson, 2003:53). Rättsliga förändringar, som

är fokus för denna uppsats, sker därför enligt ett socialkonstruktionistiskt perspektiv för att de har ett syfte, inte för att de är naturgivna.

5. Metod

I denna undersökning har jag valt att titta på de förarbeten som ligger till grund för 2005 års sexualbrottsreform samt hur de förhåller sig till annat skrivet material gällande barn som brottsoffer, barn som offer för sexuella övergrepp och barnens roll i rättsliga sammanhang.

5.1 Material och urval

Då jag var intresserad av bakgrunden till lagändringar avseende sexualbrott mot barn, har jag valt att använda mig av förarbeten i form av olika statliga offentliga utredningar, s.k. SOU, vilka ligger till grund för de propositioner som regeringen lämnar till riksdagen för beslut, samt även de aktuella propositionerna. Jag har inte enbart använt mig av SOU:er och propositioner som avser den nya sexualbrottsreformen, utan även andra utredningar gällande barns rättsliga status. Detta eftersom barns rättsliga status inte enbart är en fråga avseende sexualbrott utan även i andra frågor och där jag har velat belysa den historiska utvecklingen av barns rättsliga status på ett mer generellt plan. Vidare har jag använt mig av litteratur som bland annat belyser utvecklingen av synen på barn i juridiska hänseenden och hur sexualbrott mot barn behandlas i rätten. Genom referenser och hänvisningar i det använda materialet, muntliga tips från handledare och sökningar på bibliotek och i databaser har jag utökat det material jag ansett vara av vikt för studien. När det gäller förarbeten har jag begränsat mig till SOU:er och propositioner då en genomgång av olika instansers remissvar hade varit alltför omfattande för denna studie. Allt material jag har använt mig av är i skriftlig form.

5.2 Tematisk innehållsanalys

Utifrån att kunna besvara syftet med denna studie valde jag att utgå ifrån en tematisk kvalitativ innehållsanalys. Denna analysmetod är en anpassning av Glaser och Strauss Ground Theory och andra arbeten byggda på innehållsanalys och har som mål att producera en detaljerad och systematisk genomgång av teman och frågor tillsammans i ett rimligt uttömmande kategorisystem (Sloan, 2006:59). Piquero och Weiburd (2010:131) beskriver att de flesta innehållsanalytiker försöker mäta det tematiska innehållet av kvalitativt material, till exempel

kodning av brottsfrämjande definitioner, neutraliseringstekniker eller anknytning till informell social kontroll i intervjuer med informanter.

Syftet med en kvalitativ innehållsanalys är att organisera, strukturera och finna essensen i det insamlade materialet (Polit & Beck, 2008:507). Tematisk kvalitativ innehållsanalys kan beskrivas som en form av tolkning som kräver att forskaren engagerar sig i en upprepad process av kritiskt tänkande, ifrågasättande och kategorisering (Lapan, Quartaroli & Riemer, 2012:129). Fokus för en tematisk kvalitativ innehållsanalys borde guidas av den specifika forskningsfrågan eller frågeställningarna och det primära analytiska målet är att komma fram till slutsatser utifrån materialet. Med slutsats avses vid tematisk kvalitativ innehållsanalys en konklusion som forskaren utvecklat genom systematiskt tänkande och resonerande gällande meningen i det material som är föremål för analysen (ibid.).

5.3 Alternativa metoder

Inom kvalitativ metod och innehållsanalys finns olika vägar att gå. Jag valde den kvalitativa tematiska innehållsanalysen, men en alternativ metod att närma sig materialet utifrån hade varit att göra en diskursanalys. Diskursanalys är en kvalitativ forskningsmetod där utgångspunkten är att hitta diskurserna och att arbeta med det som faktiskt skrivits eller sagts för att undersöka mönster i texterna och vilka sociala konsekvenser som de olika diskursiva framställningarna av verkligheten får (Börjesson, 2003:123).

Även inom det diskursanalytiska fältet finns ett antal olika inriktningar och däribland den kritiska diskursanalysen, men även inom den kritiska diskursanalysen finns ett flertal olika inriktningar som till viss del skiljer sig åt, men som ändå har en del grunddrag gemensamma. Samtliga inriktningar av kritisk diskursanalys betraktar exempelvis sociala identiteter och relationer åtminstone delvis som en produkt av vår språkanvändning och är per definition därför socialkonstruktionistiska. De kritiska diskursanalyserna menar också att diskurser är konstituerade såväl som konstituerande, vilket innebär att diskurser inte står över vad som händer i samhället, utan istället både formar och formas om omvärlden. Detta till skillnad från diskursteorin där man enbart ser diskurser som konstituerande. (Winther Jörgensen & Phillips, 2000:26).

Ytterligare en annan metod hade varit att göra en induktiv kvalitativ innehållsanalys. En sådan analys ses som ostrukturerad och fri vilket kan ses både som en fördel och en nackdel. Nackdelen är att analysen kan bli för subjektiv och bygga på författarens uppfattning om vad som är viktigt och betydelsefullt. Fördelen är flexibiliteten som ger stora möjligheter till tolkning och förståelse. (Bryman 2002 s. 269-271).

Alla de ovan nämnda analyserna hade varit tänkbara alternativ för att uppfylla det syfte jag angett för den här undersökningen. En diskursanalys, oavsett inriktning, hade dock varit alltför omfattande och hade passat bättre för en mer djuplodande undersökning och en induktiv kvalitativ innehållsanalys hade krävt djupare tolkningar än vad som ryms innanför denna undersöknings ramar.

5.4 Analyserbete

Marshall och Rossman (1995:113) beskriver att analysarbete handlar om fem olika moment; att organisera data, generera kategorier, teman och mönster, test den framträdande hypotesen mot data, leta efter alternative förklaringar till data och att skriva rapporten. De menar att varje fas av analysarbetet innebär att reducera data till hanterbara delar och tolka dessa genom att forskaren orden mening och insikt i deras betydelse.

När jag inledde mitt analysarbete började jag med att läsa igenom den proposition (prop. 2004/05:45) som låg till grund för lagförändringarna för att därigenom få översikt över materialet. Jag fortsatte därefter med att konstruera teman som var operationaliserade utifrån mina frågeställningar. De teman som jag använde mig av var;

- Barn som brottsoffer
- Konsekvenser av övergrepp för barn
- Orsaker till att barn utsätts för övergrepp

Dessa teman markerade jag sedan i texterna och utifrån detta plockade jag sedan ut citat som överensstämmer mot dessa teman. Jag försökte även hitta citat som motsade eller var avvikande mot de teman som jag var intresserad av, men det visade sig vara svårt då materialet var väldigt samstämmigt. När jag hade citaten indelade i teman och sammanställde dem var det tydligt att det

fanns olika perspektiv kopplade till de olika teman som jag valt ut. Dessa perspektiv beskrivs nedan i resultatdelen.

5.3 Validitet och reliabilitet

Att tala om validitet vid kvalitativa studier är att förstå att forskarens förförståelse framträder genom dennes tolkning av materialet. Materialets relevans för ämnet hänger även det samman med validiteten, liksom att ett sätt att befästa validiteten är att många datakällor pekar mot en och samma tolkning och utesluter andra (Ruth, 1991:285).

Med validitet avser man studiens giltighet, dvs. om man mäter det man avser att mäta och med reliabilitet avser man studiens tillförlitlighet (Kvale & Brinkmann, 2009:64). Genom att ha ett socialkonstruktionistiskt perspektiv blir det dock per definition svårt att tala om validitet, då det enligt detta perspektiv inte existerar några "sanningar" eller någon "sann" kunskap, och därmed inte heller någon "verklighet" som kan fångas (Johansson, 2006:32). Detta påverkar inte kraven på vetenskaplighet med noggrannhet, transparens och relevans som viktiga ingredienser. Enligt Johansson (2006:32) ställer socialkonstruktionistisk forskning validitets- och giltighetskravet på sin spets, eftersom den typen av forskning just problematiserar vad som är verkligt, vad som är sanning och inte samt vilken roll vetenskapen spelar i detta.

Genom att diskutera min förförståelse och hur den kan ha påverkat min tolkning av materialet, samt genom att vara transparent med vilket material jag har använt mig av och varför jag tycker att det har varit relevant har jag gjort vad som är möjligt i en kvalitativ studie avseende validiteten.

När det gäller reliabiliteten har jag genom att öppet redovisa mitt tillvägagångssätt försökt vara så transparent som möjligt för att därigenom möjliggöra för andra att upprepa min studie.

Jag avser inte att försöka generalisera mina resultat till andra områden än det som syftet för denna undersökning utgör, vilket hade varit svårt, för att inte säga omöjligt, utifrån min roll i detta arbete som subjektiv innehållsanalytiker.

5.4 Min roll

Det är oundvikligen så att min personlighet, mina åsikter och värderingar har påverkat mitt resultat i detta arbete. Jag definierar mig själv som feminist och jag bär med mig värderingar som att barn har rätt till att vara barn och i detta ligger rätten att inte behöva konfronteras med vuxen sexualitet och rätten till att behandlas lika inför lagen. Jag kan i det material jag har gått igenom för den här uppsatsen se att mina värderingar till mångt och mycket överensstämmer med andras, men jag är också medveten om att jag kan läsa texten som färgade glasögon. Jag är också medveten om att få skulle framföra avvikande åsikter i ämnet sexuella övergrepp mot barn, vilket skapar någon form av moraliskt konsensus i ämnet. Där jag kan se att det finns en diskrepans är i de rättsliga sammanhangen där materialet visar att det kan vara svårt att kombinera likhet inför lagen med ett barnperspektiv.

Min yrkesroll som psykolog kan även den ha haft en påverkan på vad jag uppmärksammar i de texter jag läser, där det finns en möjlighet att jag uppmärksammar kopplingar till barns utveckling, hur barn påverkas och liknande teman på ett annat sätt än en icke-psykolog skulle ha gjort. Det kan även finnas hänvisningar till rättsfall där jag som forensisk psykolog anställd av Kriminalvården både kan ha inofficiella uppgifter och ha personlig kännedom om förövaren samt att jag kan ha tagit del av hemligstämplad information om brottsoffren, vilket i sig kan påverka hur jag läser och tolkar texten.

5.4 Etiska ställningstaganden

Då jag inte har några informanter i denna studie utan enbart har fokuserat på offentligt skriftligt material är de etiska aspekterna i detta arbete inte framträdande eller uppenbara. Det etiska ställningstagande jag dock har gjort är att jag utifrån min profession som forensisk psykolog på en anstalt där jag bland annat arbetar med dömda sexualbrottslingar, har informerat min chef om ämnet och syftet med studien. Detta för att undvika att jag på något sätt skulle kunna misstänkas använda intagna som inofficiella informanter utan deras samtycke.

6. Resultat

I den här delen av studien kommer jag att beskriva hur de teman som jag delade in materialet i konkret visade sig genom formuleringar i förarbetena. Genom detta kommer jag att kunna besvara frågeställningen avseende vilka de olika bakomliggande perspektiven är till

förändringarna i sexualbrottsrubriceringen och hur dessa förändringar motiverades. Jag kommer också att visa att mitt syfte och min frågeställning gällande vilka förändringar som 2005 års sexualbrottsreform innebar för barn, är besvarade genom detta.

Vid genomgången av det material som ligger till grund för denna undersökning i form av förarbeten till lagen, var en av mina frågeställningar om det framkom några tydliga perspektiv som motiverade förändringarna avseende sexualbrott mot barn. Nedan kommer jag att presentera citat ur detta material som hänger ihop med de teman som jag valde ut för analysen. Jag kommer i samband med detta även att visa på de olika perspektiv som jag hittat i materialet.

Utifrån det som går att läsa sig till i lagens förarbeten finns ett brottsofferperspektiv med barn i fokus som visar att lagstiftaren gör skillnad mellan barn som brottsoffer och vuxna som brottsoffer. Anledning till denna åtskillnad mellan barn och vuxna kan sägas ligga i ett *utvecklingspsykologiskt*¹ *perspektiv* där barn inte anses mogna nog att ha behöva ta ansvar i en sexuell situation. Det finns även ett *socialkonstruktionistiskt perspektiv* där vuxna beskrivs som innehavare av större makt och kontroll än barn, vilket försätter barnen i en underlägsen och många gånger maktlös position.

Steven Lucas, överläkare vid Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala Universitet, beskriver i SOU 2010:71 (s.603) vad ett sexuellt övergrepp kan innebära för ett barn;

Barn har alltid blivit utsatta för sexuella övergrepp, men bara under de senaste fyra decennierna har fenomenet öppet uppmärksammats och följderna för barnen och samhället i stort börjat klargöras. Ett sexuellt övergrepp innebär ett gränsöverskridande som i många fall handlar om att utöva makt och kontroll.

I detta citat återspeglas utvecklingen av barns status i rättsliga sammanhang som brottsoffer och hur något som tidigare inte var så uppmärksammat, nuförtiden är det. Det sociala konstruktet har förändrats. Citatet visar också att orsaken till sexuella övergrepp ses som ett resultat av

¹ Utvecklingspsykologins uppgift är att beskriva människans psykiska utveckling, dvs. den dynamiska, kognitiva och emotionella process genom vilken individen skapar mening ur sina erfarenheter (Havnesköld & Risholm Mothander, 2005: 17)

ojämlikhet mellan barn och vuxna. Här återspeglas både perspektivet gällande barn som offer, men även det socialkonstruktionistiska perspektivet avseende makt och kontroll.

I propositionen *En ny sexualbrottslagstiftning* (2004/05:45, s.67) beskrivs motiven bakom förslaget till en ny lagstiftning. I de beskrivna motiven återfinns perspektivet om barn som brottsoffer, men även det utvecklingspsykologiska perspektivet där barn kan ha begränsad förmåga att förmedla sin vilja i sexuella situationer.

Motiven bakom den lagstiftning som skyddar vuxna och den som skydda barn mot sexuella övergrepp är delvis olika. Flera av straffbestämmelserna i 6 kap. brottsbalken, inte minst våldtäktsbestämmelsen, bygger på föreställningen om människors förmåga till viljeuttryck. När det gäller övergrepp som riktar sig mot barn framstår det emellertid som främmande att laborera med begrepp som frivillighet och samtycke. Barns förmåga att ge uttryck för sin vilja i sådana situationer är också av naturliga skäl mycket begränsad.

I detta citat är det möjligt att utläsa att det är eller åtminstone borde vara skillnad mellan barn och vuxna som brottsoffer betraktat och detta utifrån att barn och vuxna inte har samma kapacitet att uttrycka sig och sin vilja.

I samma proposition som ovan (2004/05:45 s.69) beskrivs fortsättningsvis barns agerande vid ett sexuellt övergrepp där perspektivet om barn som brottsoffer och det utvecklingspsykologiska perspektivet om barns förmåga till att uttrycka sin vilja.

Det mest framträdande är att de tycks bli mer eller mindre paralyserade. Om gärningarna har pågått under en lång tid kan det verka som barnen har anpassat sig vid sin livssituation; övergreppen blir så att säga normaliserade.

Här belyses hur barns roll som brottsoffer kan se ut och vilka konsekvenser barn som utsätts för sexuella övergrepp upplever. Det är ett tydligt offerperspektiv med barns psykologiska utveckling i fokus, där inget ansvar förläggs hos barnen utan att de beteenden som de uppvisar kan förklaras av att de är maktlösa i förhållande till vuxna.

Vidare tar propositionen (2004/05:45 s.69) upp hur barn kan uppleva situationen och vuxna och återigen blir perspektivet gällande barn som brottsoffer och det socialkonstruktivistiska perspektivet avseende barn som underlägsna vuxna tydliga.

Sexuella övergrepp mot barn innebär alltid en allvarlig kränkning av barnets integritet. En vuxen kan ofta upplevas som hotfull för ett barn, även om inget våld eller hot förekommit. Vuxna upplevs också ofta som bestämmande och barn kan ha mycket svårt att ge uttryck för sin vilja i situationer som nu avses.

Detta är ett tydligt ställningstagande för att barn är att betrakta som brottsoffer om de har utsatts för sexuella övergrepp och att barn upplevs ha en lägre status än vuxna i dessa situationer och därmed svårare att ge uttryck för sin vilja.

När det gäller förlängningen av preskriptionstiden anger man i samma proposition (2004/05:45 s.69) som ovan, motiv som kan klassificeras till att inkludera alla de tre diskurser som jag valt att fokusera på.

Sexualbrott mot barn intar en särställning i det att de i många fall inte ger några synliga skador. De sexuella övergreppen är sällan förenade med något nämnvärt fysiskt våld, eftersom den som begår gärningen ofta befinner sig i en sådan överlägsen position att han eller hon inte behöver tillgripa något våld för att driva igenom sin vilja. Skadorna ligger i stället regelmässigt på det psykiska planet och kan vara både svåra och livslånga. Ett barn som utsätts för sexuella övergrepp förmår ofta av olika skäl inte berätta om vad det varit utsatt för förrän det kommer upp i de övre tonåren. Det är först då som barnet nått sådan självständighet och mognad att det kan berätta vad det varit med om. Sexuella övergrepp mot barn upptäcks därför i många fall inte förrän lång tid förflutit. Inte sällan kan de då vara preskriberade.

Här beskriver man hur sexualbrott mot barn intar en särställning och att barnens ställning som brottsoffer också är unik. Vidare beskriver man gärningspersonen som någon med en överlägsen position, dvs. större makt, än barnet och att barnet genom att vara barn inte kan förutsättas hantera situationen som en vuxen.

Utifrån detta kan man, som alltid i sådana här studier, med viss försiktighet säga att förändringarna i sexualbrottsrubriceringen till stor del kan förklaras av att lagstiftarna har ett brottsofferperspektiv med barnet i fokus, där man även ser barnet som olika vuxna utifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv samt att man förklarar de bakomliggande orsakerna till sexuella övergrepp mot barn (och kvinnor) utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv där de ojämna maktförhållandena mellan offer och förövare anses vara en bidragande orsak.

Vilka förändringar har då den nya lagstiftningen gällande sexualbrott mot barn resulterat i? I praktiken innebar den nya lagstiftningen att man för första gången i modern tid definierar ett våldtäktsbrott utan något "våldsrekvisit". Det vill säga att det inte krävs att någon form av våld, hot eller tvång måste ha utövats mot barnet för att gärningen skall bedömas som våldtäkt. Barnet behöver inte heller ha försatts eller annars befinna sig i ett hjälplöst tillstånd. Vidare avser den nya brottsrubriceringen inte bara de fall där gärningspersonen aktivt har initierat den sexuella handlingen utan även sådana fall där barnet självt tagit initiativ till den. Principiellt ska således alla samlag med barn under 15 år och andra sexuella handlingar som är jämförbara med samlag bedömas som våldtäkt mot barn, oavsett gärningspersonens tillvägagångssätt (BRÅ, 2011:6, s.32). Till detta kommer förlängningen av preskriptionstidens början från 15 till 18 år.

Med detta resultat för handen övergår jag till att analysera och diskutera resultaten nedan.

7. Analys och avslutande diskussion

Uppfattningar om de bakomliggande faktorerna till sexuella övergrepp mot barn finns i olika vetenskapliga diskurser som opererar parallellt, beroende på om man ser på problemet på individ- eller grupp-nivå. I litteraturen går det att finna såväl medicinska som psykologiska, socialkonstruktionistiska och sociologiska förklaringsmodeller till varför vuxna förgriper sig sexuellt mot barn. På samhällsnivå menar forskare att förekomsten av sexuella övergrepp är förknippad med bland annat ojämlikhet mellan könen och samhällsnormer som underblåser eller tar avstånd från våld. Andra viktiga aspekter handlar om synen på barnets rättigheter och hur ett samhälle bestämmer balansen mellan barnets och föräldrars rättigheter, samt även mellan barnets rättigheter och skyddet av den privata familjesfären mot statligt intrång – till exempel i skyddssyfte (BRÅ, 2011:6, s.10).

Genom historien har barn och kvinnor varit underlägsna mannen både strukturellt och individuellt. Sexuella övergrepp mot kvinnor och barn har en tydlig koppling till manlig maktutövning och manligt maktmissbruk. Vissa män missbrukade makten som ålagts dem genom stat och kyrka att styra och bestämma i familjen i sin roll som husbonde, make och fader. Sexuella övergrepp inom familjen handlar om tvång, makt och auktoritet i relationerna mellan individerna. En förälder har alltid övertag och makt i förhållande till barnet i familjen, men mycket av den makt som samhället tidigare placerade i faderns hand har dragits tillbaka. Istället

betonas idag barnets värde som egen individ och barnets okränkbara integritet (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2009:135). Den gemensamma nämnaren på gruppnivå är alltså en diskurs som utgår från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv för att kunna förklara fenomenet.

Det blir också tydligt att barns roll inom rättsväsendet har förändrats och att de idag är att betrakta som rättsliga subjekt. Barn, liksom kvinnor, sågs under lång tid som faderns egendom och hade en till synes begränsad makt över sin kropp och sitt liv. Dessa två kategorier har genom historien följts åt och när den stora kvinnliga frigörelsen tar fart under 1970-talet, går det även att se att barnens ställning stärks utifrån att de mer och mer uppmärksammas som offer (Bergenlöv, 2009:11-12). Samtidigt går det fortfarande att se att i själva rättsprocessen är kvinnor och barns röster ifrågasatta. Det är lätt att argumentera för att det i de fall där bevisbördan är brottsoffrets berättelse, så är deras röster inte lika mycket värda, utifrån hur få våldtäkts- och övergreppsanmälningar som går till domstol och där en gärningsperson döms.

Det är ändå så att stora förändringar skett i synen på barn och deras rätt till sin kropp och sin individ över tid. I Svedin & Banck (2002:21) återges ett skrivet av en överläkare 1953 där den rådande samhällssynen på orsakerna till och konsekvenserna för barn som utsatts för övergrepp är talande:

Vår erfarenhet är vidare den, att det många gånger är kontakthungriga barn som lämnats åt sig själva och som sakna en fast förankring i hemmet, som falla offer för otuktetsbrott av det slag varom här är fråga. De äro många gånger så kontakthungriga att de gärna utsätta sig för vissa genitala manipulationer för att få en smula vänlighet och omtanke. Vi möta också barn som komma från hem där trångboddheten bidragit till att ge dem insyn i de vuxnas sexuella liv, vilket skärpt deras nyfikenhet och gjort dem sexuellt väckta och stimulerade. Dessa barn känna en dragning till det spännande i att besöka fula gubbar. En del barn som ha varit föremål för sexuella övergrepp tycks dock ha klarat sig igenom det hela utan såvitt man kan se, få någon som helst skada. Jag har sett flera små flickor, som haft frekventa sexuella kontakter med män, men där händelsen tydligen gått dem ganska omärkligt förbi.

Speciellt talande blir den då rådande samhällssynen på barn som brottsoffer om man jämför med vad läkaren Steven Lucas skriver i en bilaga till SOU 2010:71 *Sexualbrottslagstiftningen - utvärderingen och reformförslag*:

Undersökningen av barn efter misstänkt sexuellt övergrepp kräver särskild hantering och bär utföras av läkare med specialkompetens i området. Att upptäcka eventuella fysiska skador är viktigt för att tillförsäkra barnets hälsa, men utgör även stödbevisning i en rättsprocess. Undersökningen är viktig också när allt ser normalt ut, det kan innebära en viktig bekräftelse för barnet och ett första steg i en känslomässig läkningsprocess. Det är således inte enbart övergreppens sexuella innehåll som är avgörande, utan på vilket sätt övergreppet för övrigt inkräktar på barnets integritet som växande individ i en värld som ska skydda och stödja deras utveckling (SOU 2010:71, s.603).

Detta uttalande visar också tydligt att man numer inte lägger någon skuld på barnet som brottsoffer för det inträffade och att det inträffade kan medföra konsekvenser för barnet psykiska välmående även på lång sikt. Genom sådana och liknande resonemang hos lagstiftaren tas modern forskning som visar hur barn psykologiskt fungerar under sådana förhållanden tillvara. Det visar på en ökad förståelse för att barn ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv inte är utvecklade kognitivt på ett sätt som gör att de kan förväntas agera eller tänka som vuxna individer. Att barn inte besitter samma kapacitet att uttrycka sin vilja som vuxna är också något som man betonar i förarbetena måste ligga till grund för den nya lagstiftningen. Det sistnämnda är enligt mitt förmenande också anledningen till att det finns stora fördelar med att ha specifika brottsrubriceringar för just barn. Barn är inte att betrakta som små vuxna och för att deras röster skall bli hörda i rättsväsendet är det av vikt att vi som vuxna höjer oss till deras nivå.

7.2 Framtida forskning

Den sexualbrottsreform från 2005 som varit fokus för denna uppsats har nu under antal år varit den gällande lagstiftningen. Detta har medfört att utvärderingar av lagstiftningen i sig och motiven bakom lagstiftningen har genomförts, vilket försätter mig i den unika positionen att ”veta” om det blev som lagstiftarna tänkt sig. Det ligger dock inte inom ramen för den här uppsatsen att redogöra för vare sig utvärderingarna eller lagstiftarens måluppfyllelse. Det kan dock vara av intresse för vidare forskning att granska SOU 2010:71 *Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag. Betänkande av 2008 års sexualbrottsutredning* där man bland annat konstaterar att:

”Det har varit en allmän uppfattning bland de åklagare och domare och advokater som vi mött att dessa vägledande avgöranden har varit styrande för hur underrättspraxis har utvecklats och att utrymmet för att döma för våldtäkt mot barn genom dessa domar har blivit tämligen begränsat i fall då målsäganden uppnått en ålder om 13 år och tvång inte förekommit.”

Detta tyder på att intentionerna bakom 2005 års sexualbrottsreform inte uppfylls och det är av vikt att förstå varför, eftersom det kan finnas bakomliggande faktorer till varför våld inte har förekommit, såsom exempelvis en groomingprocess eller ett ojämnt maktförhållande mellan barnet och förövaren.

Litteraturlista

Offentligt tryck

Brottsbalk 1962:700.

Proposition 1996/1997:145. Samtal med barn i socialtjänsten.

Proposition 2004/05:45. En ny sexualbrottslagstiftning.

Proposition 2005/06:68. Försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi - Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter.

SFS 2005:90. Lag om ändring i brottsbalken.

SOU 1935:68. Promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffsatserna för särskilda brott m.m.

SOU 1997:29. Barnpornografifrågan.

SOU 1997:116. Barnets bästa i främsta rummet, FN:s konvention om barnets rättighet förverkligas i Sverige.

SOU 2001:14. Sexualbrotten - Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor.

SOU 2001:72. Barnmisshandel - Att förebygga och åtgärda.

SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag. Betänkande av 2008 års sexualbrottsutredning. Bilaga 4. Sexuella övergrepp mot barn: Faktorer som påverkar traumat hos barnet.

Litteratur

Asp, Petter (2010). *Sex och samtycke*. Uppsala: Iustus Förlag AB.

Svedin, C.G. & Banck, L. (2002). *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar*. Studentlitteratur; Lund.

Barnombudsmannen rapporterar BR 2006:02. *Det svåraste som finns. Åklagares hantering av misstänkta brott mot de yngsta barnen*. Stockholm: Barnombudsmannen.

Bergenlöv, Eva (2009). *Drabbade barn: aga och misshandel i Sverige från reformationen till nutid*. Lund: Nordic Academic Press.

Bergenlöv, E., Lindstedt Cronberg, M. & Österberg, E. (2009). *Offer för brott: Våldtäkt, incest och barnamord i Sveriges historia från reformationen till nutid*. Lund: Nordic Academic Press.

Bryman, A (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

BRÅ. Rapport 2008:12. *Brottsoffers benägenhet att polisanmäla brott*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ 2008:23. *Sexualbrott. Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ 2011:6. *Polisanmälda våldtäkter mot barn. En uppdaterad kunskapsbild*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ 2011:11. *Kriminalstatistik 2010*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Holmqvist, L., Leijonhufvud, M., Träskman, P. O. & Wennberg, S. (2007). *Brottsbalken: En kommentar Del I (1-12 kap.) Brotten mot person och förmögenhetsbrotten mm*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Johansson, H. (2006). *Brist på manliga förebilder: dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Kaldal, A., Diesen, C., Beije, J. & Diesen, E. (2010). *Barnahusutredningen 2010*. Stockholm: Jure Förlag AB.

Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lapan, S., Quartaroli, M. & Riemer, F. (2012). *Qualitative Research: An Introduction to Methods and Designs (Research Methods for the Social Sciences)*. USA: Wiley Imprint.

Marshall, C. & Rossman, G. (1995). *Designing Qualitative Research*. USA: Sage Publications

Piquero, A. & Weisburd, D. (2010). *Handbook of Quantitative Criminology*. New York: Springer.

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2008). *Nursing Research - Principles and Methods*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Sloan, Graham (2006). *Clinical Supervision In Mental Health Nursing*. Great Britain: Wiley-Blackwell Ltd.

Sutorius, H. & Kaldal, A. (2003). *Bevisprövning vid sexualbrott*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Winther Jörgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Artiklar

Priebe G, Svedin C. (2009). Prevalence, characteristics and associations of sexual abuse with sociodemographics and consensual sex in a population-based sample of Swedish adolescents. *Journal of Child Sexual Abuse* 18, s.19-39.

Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 42, s. 269–278.

Ruth, J-E. (1991) Reliabilitets- och validitetsfrågan i kvantitativ resp. kvalitativforskningstradition. *Gerontologica*, vol. 5, no 4. s.277-290.

Övrigt material

Unicef (2011-12-13).

<http://unicef-porthos-production.s3.amazonaws.com/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf>

Brottsförebyggande Rådet (2011-12-13).

http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=2&module_instance=21

Bilaga 1. FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter – Barnkonventionen – består av 54 artiklar. Nedan presenteras denna i en förkortad version. (Alla artiklar tas inte upp i texten.)

Artikel 1

Ett barn - det är varje människa under 18 år.

Artikel 2

Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3

Barnets bästa ska alltid komma i första rummet.

Artikel 4

Konventionsstaterna ska sträva efter att till det yttersta av sina tillgängliga resurser söka förverkliga barnets sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. När resurserna inte räcker till bör man söka lösningar genom internationellt samarbete.

Artikel 6

Varje barn har rätt att överleva och att utvecklas.

Artikel 7

Barnet har rätt till ett namn och en nationalitet. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka föräldrarna är.

Artikel 9

Barnet ska inte hållas åtskilt från sina föräldrar mot sin vilja, utom när det är för barnets bästa. Barn som inte bor med båda föräldrarna ska ha rätt att träffa båda två regelbundet.

Artikel 10

Ansökningar från familjer som vill återförenas över statsgränser ska behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt.

Artikel 12-15

Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det. När domstolar och myndigheter behandlar fall som rör barnet ska barnet höras och barnets intresse komma i första rummet. Barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet ska respekteras.

Artikel 18

Båda föräldrarna har gemensamt det primära ansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa ska för dem komma i första rummet.

Artikel 19

Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller andra vårdnadshavare.

Artikel 20-21

Barnet, som berövats sin familjemiljö, ska ha rätt till alternativ omvårdnad. Vid adoption ska staterna säkerställa barnets bästa i enlighet med gällande lagar.

Artikel 22

Flyktingbarnet har rätt till skydd och hjälp om det kommer ensamt eller tillsammans med föräldrar eller annan person.

Artikel 23

Varje barn med fysiskt eller psykiskt handikapp har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv som möjliggör dess aktiva deltagande i samhället.

Artikel 24

Barnet har rätt till hälso- och sjukvård. Alla länder ska arbeta för att minska spädbarnsdödligheten och bekämpa sjukdomar och undernäring och avskaffa traditionella, hälsofarliga sedvänjor. Gravida och nyblivna mammor har rätt till hälsovård.

Artikel 28-29

Barnet har rätt till gratis grundskoleutbildning. Undervisningen bör förbereda barnet för livet, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken.

Artikel 30

Barnet, som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar, har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.

Artikel 31

Barnet har rätt till lek, vila och fritid.

Artikel 32

Barnet har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande samt mot hårt arbete som skadar eller hindrar barnets skolgång och äventyrar barnets hälsa.

Artikel 33

Barnet har rätt att skyddas från olaglig användning av narkotika.

Artikel 34

Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.

Artikel 35

Bortförande, försäljning eller handel med barn ska förhindras.

Artikel 37

Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling och bestraffning. Inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Barnet får inte bestraffas med livstids fängelse eller dödsstraff. Varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och med respekt. Barnet har rätt att snarast möjligt få juridisk hjälp. Barnet i fängelse har rätt till kontakt med och besök av sin familj.

Artikel 38

Konventionsstater skall vidta alla lämpliga åtgärder för att tillförsäkra att barn under 18 år inte deltar i väpnade konflikter. Barn får inte heller användas eller rekryteras av gerillarörelser m fl.

Artikel 39

Barnet som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

Artikel 40

Barnet, som är anklagat för brott eller blivit dömt för straffbara handlingar, har rätt till en behandling som främjar barnets känsla för värdighet och för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Artikel 41

Rättigheterna i konventionen gäller inte om andra nationella lagar ger barnet större möjligheter att förverkliga rättigheterna.

Artikel 42

De stater som anslutit sig till konventionen åtar sig att göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland vuxna och barn.

Artikel 43-45

Bestämmelser om hur alla länder som anslutit sig till konventionen ska arbeta för att förverkliga den. En övervakningskommitté inom FN granskar konventionsstaternas rapporter. FN-organ och frivilligorganisationer kan också delta med information till FN.

Artikel 46-54

Regler om hur stater kan ansluta sig till konventionen och när dessa börjar gälla. En reservation som strider mot denna konventions ändamål och syfte skall inte tillåtas.